

OZAN YILMAZ*

Necâî Beg'in Farsça Şiirleri

Necati Beg's Persian Poems

Ö Z E T

Türkçenin uçsuz bucaksız mecaz dünyasını ustalıkla kullanan klasik Türk şairleri arasında Farsça bilmek önemli bir hüner sayılmaktaydı. Bu sebeple, hemen her şairin divanında Farsça şiir ya da beyit örneklerine rastlanmaktadır. Fuzûlî, Nef'î, Yenişehirli Avnî gibi şairler işi Farsça divan/divançe oluşturmaya kadar götürürken, bazı şairler de Farsça şiir söyleme becerisini farklı nazım şekilleriyle yazdıkları az sayıdaki şiirle göstermiştir. Bu isimlerden biri de Klasik Türk Şiiri'nin sağlam temellere oturmasını sağlayan XV. yüzyıl şairi Necâî Beg'dir. Aslen Edirneli olan Necâî Beg, divan kâtipliği ve nişancılık gibi görevlerde bulunmuş, yazdığı şiirlerle döneminden günümüze kadar dikkat çekmiş usta bir şairdir.

Şairin Ali Nihad Tarlan tarafından neşredilen divanında 10 Farsça şiir vardır. Bu şiirlerin beşi gazel, üçü tarih manzumesi, dördü ku'a, bir tanesi de müfred şeklindedir. Farklı kütüphanelerdeki divan yazmalarında da şairin tespit edebildiğimiz dört Farsça manzumesi daha vardır. Bu makalede, Ali Nihad Tarlan tarafından neşredilen Necâî Beg Divanı'ndaki Farsça şiirler tercüme edilecek, şairin daha önce yayımlanmamış Farsça manzumeleri de tercüme edilerek ilim âleminin istifadesine sunulacaktır.

ANAHTAR KELİMELER

Klasik Türk Şiiri, Necâî Beg, Farsça, divan, tercüme.

ABSTRACT

For many classical Turkish poets masterfully employing metaphorical language in Turkish, the knowledge of Persian was also considered to be a significant talent. Therefore, almost every poet's divan includes samples of Persian poetry or couplet. While some poets such as Fuzuli, Nef'i, Yenişehirli Avni composed a set of divans completely in Persian, other poets showed their mastery of Persian poetry through a small number of poems poetized in different verse forms. One of these poets is Necati Beg (15th century) who laid the foundation of Classical Turkish poetry. Originally from Edirne, Necati Beg worked in several positions including as a clerk of divan and vice chairman in divan, and was a highly prominent and skillful poet who produced timeless poems.

Divan of Necati Beg, which was published by Ali Nihad Tarlan, includes ten Persian poems. These include five ghazals, four qhitas, one couplet. In the divan manuscripts located in different libraries also includes four poems. This article presents the translations of the Persian poems in Divan of Necati Beg that was published by Ali Nihad Tarlan and contributes to the existing literature by introducing his four poems that has never been published.

KEYWORDS

Classical Turkish Poetry, Necati Beg, Persian, divan, translation.

Klasik Türk şiirinin XV. asrında yaşayan Necâî Beg'in (ö. 1509) hayatı hakkında başta tezkireler olmak üzere çeşitli kaynaklardan edinilen birtakım bilgiler vardır.¹ Tezkirelerde ve modern çalışmalarda anlatılan-

* Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sakarya (ozanyilmaz@hotmail.com).

¹ Şairin hayatı ve şiir anlayışı hakkında bkz. Ali Nihad Tarlan, *Necati Beg Divanı*, İstanbul: MEB Yay., 1997, XV-XXVIII; Bayram Ali Kaya, "Necâî Bey", *DİA*, c. 32, 477-478; Bayram Ali Kaya, "Necâî Bey'in Şiir Anlayışı", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 27, 143 - 218.

lara göre asıl adı İsa olan Necâtî, Edirne’de yaşlı bir kadın tarafından evlat edinildikten sonra, Sâilî adlı bir şairin elinde yetişti. Gençliğinde Kastamonu’ya giden şair, yazdığı şiirlerle edebî mahfillerde ün kazanmaya başladı. Fatih döneminde divan kâtipliği görevinde bulundu. II. Bayezid’in de takdirini kazanınca, Şehzâde Abdullah zamanında divan kâtipliği görevine devam etti. Bayezid’in diğer oğlu Şehzâde Mahmud’un Manisa sancağına tayin edilmesiyle, onunla birlikte giderek nişancısı oldu. Ömrünün son yıllarını Vefa semtindeki evinde şiir ve edebiyat sohbetleri düzenleyerek geçirdi. h. 25 Zilkade 914 / m. 17 Mart 1509 tarihinde vefat etti.

Necâtî Beg, Türkçe divanında Türkçeyi etkili ve akıcı bir biçimde kullanan şiirleriyle edebiyat tarihinde hatırı sayılır bir yer edinmiştir. Şair, özellikle şiiri atasözü ve deyimlerle süslemesi, teşbih, istiare ve hüsn-i talil gibi edebî sanatları ustalıklı kullanması ve Türkçe ile aruz veznini ahenk bakımından keşiştiren dehasıyla, sonraları Bâkî (ö. 1600) ve Nedîm’le (ö. 1730) takip edilebilecek Türkçe şiir söyleyiş gücünün büyüleyici örneklerini vermiştir. Necâtî’yi öteki şairlerden ayıran en önemli özelliği ise üslubu olmuştur (Macit 2006: 33).

Necâtî, birçok divan şairinde görüldüğü üzere Farsça şiirler de kaleme almıştır. Yayımlanmış divanında yer alan on Farsça şiire bakıldığında, şairin zengin ve renkli hayalleri ifade ederken Farsçayı da ustalıkla kullandığı anlaşılmaktadır.

Necâtî Beg Dîvânı’nın Tarlan Neşrindeki Farsça Şiirler

Şairin yayımlanmış divanında beş gazel, üçü tarih manzumesi olmak üzere dört kıt’a ve 1 (bir) de müfred yer almaktadır (Tarlan 1997: 136, 555-557). Gazellerde muhteva aşk ve aşkın hallerine dair olmakla birlikte, tarih manzumelerinin ikisinde II. Bayezid döneminde alınan Kili ve Akkirman kalelerinin fetihlerine, diğerinde de aynı dönemde yapılan bir kasrın inşasına tarih düşürülmüştür. Öncelikle bu manzumeler Türkçeye tercüme edilecektir.

Gazeliyyât-ı Fârsî

1 (Tarlan 1997: 555)

müfte'ilün / mefâ'ilün / müfte'ilün / mefâ'ilün

از بر لاله دور کن سنبل نیم تاب را

رخ بنما و تاب ده پنجه آفتاب را

Ez-ber-i lâle dūr kün sünbül-i nîm-tâb-râ

Ruh bü-nümâ vü tâb dih pençe-i âfitâb-râ

{Boynu bükük sünbülü, lalenin koynundan uzaklaştı. Yüzünü göster ve güneşin bileğini bük}

من به درون بزم غم ساغر دیده پر زخون

یار کشد به دیگران جام شراب ناب را

Men be-derûn-ı bezm-i gam sâgar-ı dîde pür zi-hûn

Yâr keşed be-dîgerân câm-ı şarâb-ı nâb-râ

{Ben, gam meclisinin içindeyim, göz kadehi kanla dolu... Sevgili ise saf şarap kadehini başkalarıyla çekmede...}

خدمت زلف می کند دل ز برای بوسه

از دم شام می رسد تشنه روزه آب را

Hıdmet-i zülf mî küned dil zi-berây-ı bûse'î

Ez-dem-i şâm mî resed teşne-i rûze âb-râ

{Gönül, bir öpücük için saça hizmet ediyor. Oruç sebebiyle susayan, suya akşam vakti ulaşır}

از لب جانفزای تو سر دهن شد آشکار

لعل نگر که می دهد خاصیت شراب را

Ez-leb-i cân-fezâ-yı tü sırr-ı dehen şüd âşikâr

La'l niger ki mî dihed hâsiyet-i şarâb-râ

{*Senin ağzının sırrı, cana can katan dudağın sebebiyle açığa çıktı. Lal taşına bak, şarap özelliği göstermekte....*}

Lal taşının şarap etkisi göstermesinden kasıt, şarabın içenleri gevşetip rahat konuşturması özelliğine göndermede bulunmaktır. Klasik Türk şiirinde dudağın benzetildiği unsurlardan biri de lal taşıdır. Sevgilinin cana can katan lal dudağının etkisiyle ağzının sırrının ortaya çıkması, şair tarafından şarap özelliği göstermesi şeklinde açıklanmıştır. Çünkü dudak şarap vasfına sahip olunca, bu özellik etkisiyle ağzın sırrı da ortaya çıkacaktır.

عین دو چشم پر بلا تا به کمند دلربا

بهر نجاتیء گدا بسته کمر عتاب را

‘Ayn-ı dü çeşm pür-belâ tâ-be-kemend dil-rübâ

Behr-i Necâtî-i gedâ beste kemer ‘itâb-râ

{*Sevgili, belayla dolu iki gözü ve kement gibi saçıyla, (belli ki) zavallı Necâtî’yi azarlamaya niyetlenmiş*}

2 (Tarlan 1997: 555)

fe’ilâtün / mefâ’ilün / fe’ilün

بازم آن قامت روان آمد

جان درازیء عاشقان آمد

Bâzem ân kâmet-i revân âmed

Cân-dırâzî-i ‘âşıkân âmed

{*Yine yanıma, endamlı, âşıkların canına can katan (sevgili) geldi*}

دلم از زلف تو گریخت به لب

چه کند از بلا به جان آمد

Dilem ez-zülf-i tü gürîht be-leb

Çi küned ez-belâ be-cân âmed

{*Gönlüm, senin saçından dudağına kaçtı. Ne yapısın?! Beladan cana geldi*}

دلبرا همچو ميم در عنبر
دهنت زير خط نھان آمد

Dil-berâ hemçü mîm der-'anber
Dehenet zîr-i hatt nihân âmed

{Ey dilber! Anber kelimesindeki mîm gibi, ağzın ayva tüyünün altına gizlendi}

Anber kelimesinde “mim” harfi yoktur. Ancak kelime Türkçede söylenirken “amber” şeklinde telaffuz edilir. Şair anber kelimesinin yazımında görülmeyen mim harfi gibi, sevgilinin mime benzer ağzının da ayva tüyü altında gizli kaldığını ifade etmiştir.

گرد کویت به سر دوم چو قلم
هم بدین پا اگر توان آمد

Gerd-i kûyet be-ser devem çü kalem
Hem bedîn pâ eger tûvân âmed

{Bu ayağın gücü yeterse, mahallenin tozu başta (olduğu halde) kalem gibi koşayım}

Eskiden mektuplar yazıldığı zaman mürekkebin daha hızlı kuruması için yazının üzerine toprak serildiği malumdur. Bu beyitte de şair kendisini toprak serpilmiş bir kâğıt üzerinde hareket eden kaleme benzeterek sözkonusu âdete gönderme yapmıştır.

تو که طفلی چه دانی قدر جمال
که به دست تو رایگان آمد

Tü ki tıflî çi dâni kadr-i cemâl
Ki be-dest-i tü râyegân âmed

{Sen çocuksun, eline bedavadan geçen güzelliğın kıymetini ne bileceksin?!}

دوست شو خواجه روی نیکورا
از نکویی کرا زیان آمد

Dûst şev hâce rûy-ı nîkû-râ
Ez-nîkûyî ki-râ ziyân âmed

{Efendi! Güzel yüze dost ol! Güzellikten kime zarar geldi?!}

مکش ای غم دگر نجاتی را
که غلام شه جهان آمد

Meküş ey gam diger Necâtî-râ
Ki gulâm-ı Şeh-i cihân âmed

{Ey gam! Necâtî'yi artık öldürme. Çünkü cihan padişahının kölesi oldu}

زیور تاج و تخت خان محمود
که جوان بخت و کامران آمد

Zîver-i tâc u taht Hân Mahmûd
Ki cüvân-baht u kâm-rân âmed

{Bahtı taze ve muradını süren Mahmud han, tac ve tahtın süsü geldi (oldu)}

آنکه بر بام قصر اقبالش
هندوی چرخ پاسبان آمد

Ân ki ber-bâm-ı kasr-ı ikbâleş
Hîndû-yı çarh pâsbân âmed

{O, ikbâli sarayının çatısına feleğin hindusunun (Zuhal) bekçi olduğu (şehzade)dir}

3 (Tarlan 1997: 555-556)

mef'ûlü / mefâ'ûlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

هر ناوک نی کز تو رسد بر دل چاکم

نایی شود و ناله کند بر سر خاکم

Her nâvek-i ney k'ez-tü resed ber-dil-i çâkem

Nâyî şevved ü nâle küned ber-ser-i hâkem

{Senden paramparça gönlüme gelen her kamyş oku, bir ney olup mezarımın başında inler}

باز آی که شد بی تو مرا غنچه و سوسن

این مایه دلتنگی و آن تیغ هلاکم

Bâz ây ki şüdü bî-tü merâ gonca vü sûsen

În mâye-i dil-tengî vü ân tîg-ı helâkem

{Geri dön! Çünkü sensiz bana; gonca, gönül darlığı sebebi ve susam çiçeği, ölüm kılıcı oldu}

تا باد فراقم ز در دوست نراند

از گریه مدام آب زند دیده به خاکم

Tâ bâd-ı firâkem zi-der-i dûst ne-râned

Ez-giryeye müdâm âb zened dîde be-hâkem

{Ayrılık rüzgârı beni sevgilinin kapısından sürmedikçe göz, mezarım toprağıma süreklı olarak gözyaşıyla su dökecek}

افزوده شود حسن گل از قطره شبنم

دامن مکش از من که همان قطره پاکم

Efzûde şevved hüsn-i gül ez-katre-i şebnem

Dâmen me-keş ez-men ki hemân katre-i pâkem

{Gülün güzelliği, çiy damlasıyla artar. Benden eteğini çekme, çünkü sadece temiz bir damlayım}

سرسبز شود گلبن عشرت ز نجاتی
در باغ طرب گر بنشانند چو تاکم

Ser-sebz şevad gülbün-i 'işret zi-Necâtî
Der-bâğ-ı tarab ger be-nişânend çü tâkem

{Beni üzüm asması gibi mutluluk bağına dikseler, Necatî sayesinde işretin gül dalı tazelenir}

4 (Tarlan 1997: 556)

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

بسته اند انگشت نی را ریسمان ارباب غم
تا به یاد دلبر آرد نالهارا دمبدم

Besteend engüşt-i ney-râ rîsmân erbâb-ı gam
Tâ be-yâd-ı dil-ber âred nâlehâ-râ dem-be-dem

{Gamlı kimseler, inleyişlerini her an sevgilinin aklına getirsin diye neyin parmağına ip bağlamışlar}

Neyin parmağına ip bağlamak tabiriyle kastedilen, dokuz boğum olan neyin boğum yerlerine gümüş tel sarılması suretiyle çatlamasının engellenmesidir (Pakalın 1993: II, 690). Şair, neyin boğumlarına bağlanan bu telleri parmağa ip bağlamak gibi düşünmüştür. Bilindiği gibi parmağa ip bağlamak, bir şeyi unutmamak için yapılan eski bir âdettir.

نیست تن این هیئت باریک شخصی ناتوان

بر دل مجروح تار عنکبوتی بسته ام

Nîst ten ân hey'et-i bârîk şahsî nâ-tüvân
Ber-dil-i mecrûh târ-ı 'ankebûtî besteem

{Bu güçsüz, zayıf kişinin ince görünüşü beden değildir. Yaralı gönle bir örümcek ipi bağladım}

باچنین صورت که دربتخانه او روی آورد

از تحیر پشت بر دیوار ماند هر صنم

Bâ-çünîn sûret ki der-büthâne û rûy âvered

Ez-tahayyür püşt ber-dîvâr mâned her sanem

{O, bu yüz güzelliğiyle görününce, puthanedeki her put hayretinden duvara yaslanıp kalır}

خوانده ام از مصحف حسنت من سوزازده

ابرو و قد خرامان ترا نون والقلم

Hândeem ez-mushaf-ı hüsnet men-i sevdâ-zede

Ebrû vü kadd-i hırâmân-ı türâ nûn ve'l-kalem²

{Sevdaya uğramış olan ben, güzelliğinin mushafında senin salınan boyunu ve kaşını nûn ve'l-kalem olarak okudum}

محرم دزدان کند شبهای تار از بهر آن

دل برد چشمت بیاری دو زلف خم بخم³

Mahrem-i düzdân küned şebhâ-yı târ ez-behr-i ân

Dil bered çeşmet be-yârî-i dü zülf-i ham-be-ham

{Karanlık geceler hırsızlara mahrem olduğu için, gözüün kıvrım kıvrım iki saçının yardımıyla gönül götürür}

ای نجاتی از خم دوران ندیدی جز خمار

گرچه با جام شراب ناب گشتی متهم

Ey Necâtî ez-hum-ı devrân ne-dîdî cüz humâr

Gerçi bâ-câm-ı şarâb-ı nâb geştî müttehem

{Ey Necâtî! Her ne kadar saf şarap kadehiyle suçlamalara maruz kalsan da felek fiçisından baş ağrısı dışında bir şey görmedin}

² Nûn ve'l kalem: Nûna ve kaleme andolsun ki... Kur'ân-ı Kerîm, Kalem 68/1.

³ Tarlan neşrinde bulunmayan bu beyit, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3883'te kayıtlı *Dîvân-ı Necâtî Beg* içinde (248^a) yer almaktadır.

5 (Tarlan 1997: 556)

mefâ'ülün / mefâ'ülün / fe'ülün

ز سرو و نرگس جماش آن ماه

بماندم پای در گل چشم در راه

Zi-serv ü nergis-i cemmâş-ı ân mâh

Be-mândem pâ-y-der-gil çeşm-der-râh

{O Ay'ın yerinde durmayan (oynak) nergisi (gözü) ve servisi (boyu) yüzünden gözüüm yolda, ayağım çamurda kaldım}

جهان مستمندی که برد هوش

خرامد مست چون بیرون ز خرگاه

Cihân-ı müstmendî ki bered hûş

Hırâmed mest çün bîrûn zi-hargâh

{Kendini kaybetmiş zavallı dünya, başıboş gibi sarhoşça salınır}

از آن شد هیئت نرگس الف هی

که بهر عمر دو روزه کشد آه

Ez-ân şüd hey'et-i nergis elif hâ

Ki behr-i 'ömr-i dü rûze keşed âh

{Nergisin görünüşünün elif ve he harfi olma sebebi, iki günlük ömür için âh çekmesindedir}

چو گریان می شود این چشم خونبار

رقیبی را به پیش خود مده راه

Çü giryân mî şevêd ân çeşm-i hûn-bâr

Rakîbî-râ be-pîş-i hod me-dih râh

{Bu kan yağıduran göz, ağlamaya başlayacağı için bir rakibe dahi senin huzurunda yol verme}

ز برق آه آتشناک اندیش
دمی یارا بران سگ را ز خرگاه

Zi-berk-i âh-ı âteşnâk endîş
Demî yârâ be-rân seg-râ zi-hargâh

{Ey sevgili! Ateşli ah şimşeğinden kork! Köpeği (rakibi) bir an olsun otağdan kov}

Kıt'a 1 (Tarlan 1997: 556)

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

اندر زمانه مردم دانا به زیرگی
ده نوع کار می کند از روی اقتدار

Ender zamâne merdüm-i dâna be-zîregî
Deh nev' kâr mî küned ez-rûy-ı iktidâr

{Dünyada bilgili adam, akilla muktedir olmak için on çeşit iş yapar}

بعد از ادای فرض خدا سنت رسول
مدح و ثنای دولت سلطان روزگار

Ba'd ez-edâ-yı farz-ı Hudâ sünnet-i Resûl
Medh ü senâ-yı devlet-i Sultân-ı rûzgâr

{Allah'ın farzını ve Resul'ün sünnetini yerine getirdikten sonra, zaman sultanının devleti övgüsü}

شطرنج و نرد و بحث کمالات نظم و نثر
هزل ملیح و جام می و صحبت نگار

Şatranc u nerd ü bahs-i kemâlât-ı nazm u nesr
Hezl-i melîh ü câm-ı mey ü sohbet-i nigâr

{Satranç, taola, nazmın mükemmeliyeti bahsi, nesir, hoş karşılanan eğlenceli söz, şarap kadehi ve güzel sohbeti}

Kıt'a 2 (Târîh) (Tarlan 1997: 557)

mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

کلی کو می دهد ز اوج بلندی

چراغ پاسبانش مهر را نور

Kili k'û mî dihed z'evc-i büleñdî

Çerâğ-ı pâsbâneş mihr-râ nûr

{Bekçisi kandilinin yüksekte güneşe ışık verdiği Kili (Kalesi)...}

ز رای صاحب اعظم شده فتح

از آن تاریخ شد از رای دستور

Zi-rây-ı sâhib-i a'zam şüde feth

Ez-ân târîh şüd ez-rây-ı düstûr (889 / 1484)

{sadrızamın fikriyle feth olduğu için tarih de "vezirin fikri"nden oldu}

Kıt'a 3 (Târîh) (Tarlan 1997: 557)

mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

کلی و آق کرمن کز بروجش

بنای قصر گردون را کند قدح

Kili vü Akkirman k'ez-burûceş

Binâ-yı kasr-ı gerdûn-râ küned kadh

{Burçlarından felek sarayının binasını yeren Kili ve Akkirman...}

سؤالی کرده ام ز ارباب تاریخ

خرد این قلعه هارا می کند مدح

Su'âlî kerdeem z'erbâb-ı târîh

Hired ân kal'ahâ-râ mî küned medh

{Tarihçilere, "Aklın övmekte olduğu bu kalelerin,}

ز چه شد فتح او گفت اهل تاریخ
ز یمن عدل سلطان ابو الفتح

Zi-çi şüd feth-i û güft ehl-i târîh
Zi-yümn-i 'adl-i Sultân-ı Ebu'l-feth (889 / 1484)

{fethi nasıl oldu" diye sorunca: "Fetih babası padişahın adaleti bereketiyle (ol-
du) dediler}

Kıt'a 4 (Târîh) (Tarlan 1997: 557)

mef'ûlü / mefâ'ilün / fe'ûlün

ایوان بلند طالعی بین
افراشته همچو قصر قیصر

Eyvân-ı bülend-tâli'î bîn
Efrâşte hemçü kasr-ı Kayser

{Talihi yüce eyvânı gör. Kayserin sarayı gibi dikilmiş}

تاریخ اورا شمار می کن
از خلد برین دو پایه کمتر

Târîh-i û-râ şumâr mî kün
Ez-huld-ı berîn dü pâye kemter (894 (1488-89)

{Onun tarihini hesapla. "Yüce cennet (huld-ı berîn)"ten iki derece daha az}

Müfred (Tarlan 1997: 136)

mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ûlün

دمی که آفیون رسد برجان مدمن
چنان یابد شفا کز شهید مؤمن

Demî k'âfyûn resed ber-cân-ı müdmin
Çünân yâbed şifâ k'ez şehd mü'min

{Afyon, sarhoş olan cana bir an ulaşınca, (can) tıpkı mümin baldan şifa bulmuş gibi olur }

Necâtî Beg'in Yayınlanmamış Farsça Şiirleri

Necâtî Beg Divanı'nın muhtelif nüshalarında yer alan dört Farsça şiir daha vardır. Ali Nihad Tarlan Hoca, bu şiirlerden biri hariç üçünü görmüş ancak mevcut neşrine dahil etmemiştir. Bu tasarrufuyla ilgili herhangi bir açıklama da yapmamıştır. Biz de bu şiirleri, Necâtî Beg Divanı'nın beş farklı nüshasından hareketle Türkçeye çevirmeyi uygun gördük. Çünkü nüshalardan İÜ TY 1755 numaralı nüsha Tarlan'ın metni kurduğu nüshalardan biri olan Ü1 nüshası olmakla birlikte, burada yer alan Farsça nazm metne dahil edilmemiştir. Yine Tarlan'ın gördüğü Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3883 numaralı nüshadaki iki Farsça şiir Tarlan tarafından hiçbir sebep gösterilmeksizin neşre alınmamıştır. Michigan Üniv. nüshasındaki on beyitlik şiir ise tespit edebildiğimiz nüshaların hiçbirinde yoktur.

Aşağıdaki Farsça manzume, Michigan Üniv. Türkçe Yazmaları arasında yer alan *Divân-ı Necâtî Beg'in* 50^b - 51^a varakları arasında, "Kaside-ler" bölümünde yer almaktadır. Nüshanın istinsah tarihi h. 7 Şaban 989 / m. 6 Eylül 1581'dir. On beyitlik manzumede, aşkın bir kuş şeklinde dünyaya inmesi çeşitli temsiller aracılığıyla anlatılmış, aşkın kendisi övülmüştür.

Kasîde

mef'ûlü / mefâ'ilün / fe'ûlün

آن مرغ بلند آشیانه

چون گرد هوای دام و دانه

Ân murg-ı bülend-âşiyâne

Çün kerd hevâ-yı dâm u dâne

{O yükseklerde yuva yapan kuş, avlanmaya heves ettiği için,}

پرواز گرفت و گشت ظاهر
از سایه پر او زمانه

Pervâz girift ü geşt zâhir
Ez-sâye-i perr-i û zamâne

{uçmaya başladı ve kanadının gölgesinden felek göründü}

مرغی که دو کون سایه اوست
در سایه خویش کرد خانه

Murgî ki dü kevn sâye-i ûst
Der-sâye-i hîş kerd hâne

{İki âlemin gölgesinde olduğu bir kuş... Kendi gölgesinde yuva yaptı}

مرغ دل ما زهر دو عالم
اندر پر او گرفت لانه

Murg-ı dil-i mâ zi-her dü 'âlem
Ender per-i û girift lâne

{Bizim gönül kuşumuz her iki âlemde de onun kanadında yuva yaptı}

آن مرغ شگرف ذات عشقت
بی مثل و مقدس یگانه

Ân murg-ı şigerf zât-ı 'aşkest
Bî-misl ü mukaddes-i yegâne

{O muhteşem kuş tek, kutsal ve benzersiz olan aşkın ta kendisidir}

اوراست نعوت بی نهایت
اوراست صفات بی کرانه

Û-râ-st nu'ût-ı bî-nihâyet
Û-râ-st sıfât-ı bî-kerâne

{Sonsuz övgüler onadır, sınırsız vasıflar onadır}

بحریست که هر زمان ز موجش

صد بحر دگر شود روانه

Bahrî-st ki her zamân zi-mevceş

Sad bahr-i diger şevved revâne

{O, dalgasından her zaman yüz başka denizin akıp gittiği bir denizdir}

با عشق همیشه عشق بازد

با خویشتن است جاودانه

Bâ-‘aşk hemîşe ‘aşk bâzed

Bâ-hîşten-est câvidâne

{Aşk oyunu daima aşkladır. Sonsuzluk, kendisiyledir}

معشوقه و عشق و عاشق آمد

آيينه و روی و زلف و شانه

Ma‘şûka vü ‘aşk u ‘âşık âmed

Âyîne vü rûy u zülf ü şâne

{Sevgili, âşık ve aşk; ayna ve yüz, saç ve tarak geldi (oldu)}. (Yani birbirlerini tamamlarlar)}

بر صورت خویش گشته عاشق

بر غیر نهاده صد بهانه

Ber-sûret-i hîş geşte ‘âşık

Ber-gayr nihâde sad bahâne

{Kendi yüzüne âşık olmuş. Başkalarına yüz bahane koymuş}

Aşağıdaki nazım, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Koleksiyonu 3883'teki *Dîvân-ı Necâtî Beg* içerisinde (248^a) yer alır. Nüshanın istinsah tarihi belli değildir.

Nazm

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'iliün

می کند ویران اساس زهد را جام شراب

چون نماز صبحگاهی از طلوع آفتاب

سر نه پیچم از سواد نامه اعمال اگر

عقد زلف یار باشد در کفم روز حساب

Mî küned vîrân esâs-ı zühd-râ câm-ı şarâb

Çün namâz-ı subhgâhî ez-tulû'-ı âfitâb

Ser ne pîçem ez-sevâd-ı nâme-i a'mâl eger

'Tkd-ı zülfi-yâr bâşed der-kefem rûz-ı hisâb

{Şarap kadehi, güneş doğarken kılınan sabah namazı gibi zühdü temelinden yıkar. Eğer sevgilinin saçı düğümü, kıyamet günü avucumda olursa amel defterimin karalığından baş kaldıramam}

Aşağıdaki nazım, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları 45 numarada kayıtlı *Dîvân-ı Necâtî Beg* içinde (57^b) yer alır. Nüshanın istinsah tarihi h. 5 Receb 951 / m. 22 Eylül 1544'tür. Aynı şiir İÜ Türkçe Yazmalar 1755 numarada kayıtlı *Dîvân-ı Necâtî Beg* (177^a), Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Koleksiyonu 3883'te kayıtlı *Dîvân-ı Necâtî Beg* (248^b), Fransa Milli Kütüphanesi Turc 281 numarada kayıtlı *Dîvân-ı Necâtî Beg*'de de (63^b) de yer alır. İÜ Türkçe Yazmalar 1755'te kayıtlı nüshanın istinsah tarihi h. 894 / m. 1488-89, Fransa Milli Kütüphanesi'nde kayıtlı nüshanın istinsah tarihi h. 968 / m. 1561'dir. Dört nüshada birden bu şiirin var olması, şiirin Necâtî'ye ait olduğunu gösterir.

Nazm

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ülü / fâ'ilün

ای دیدن جمال تو هر روز عید ما

رویت نشان دولت بخت سعید ما

مقصود ما ز عید بود دیدن رخت

بی دیدن رخت نبود عید عید ما

Ey dâden-i cemâl-i tü her rûz 'îd-i mâ
Rûyet nişân-ı devlet-i baht-ı sa'îd-i mâ

Maksûd-ı mâ zi-'îd büved dâden-i ruhet
Bî-dâden-i ruhet nebüved 'îd 'îd-i mâ

{Ey yüzünü görmenin her gün bayramımız olduğu (sevgili)! Yüzün bizim kutlu bahtımızın devlet nişanıdır. Bayramdan kastımız yüzünü görmektir. Yüzünü görmeksizin olan bayram, bizim bayramımız olmaz}

Aşağıdaki müfred ise Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Koleksiyonu 3883'teki *Dîvân-ı Necâtî Beg'*de (257^a) yer alır.

Müfred

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

ای ز زلفت دمبدم گشته پریشان حال من

من گنهکارم دو زلفت نامه اعمال من

Ey zi-zülfet dem-be-dem geşte perişân hâl-i men
Men günehkârem dü zülfet nâme-i a'mâl-i men

{Ey saçından hâlimin her an perişan olduğu (sevgili)! Ben günahkârım, benim amel defterim iki (bölük) saçındır}

Sonuç

Daha önce yayımlanmamış manzumelerle birlikte Necâtî Beg divanında 14 (on dört) Farsça şiir vardır. Bu şiirlerin Necâtî Beg'e aidiyeti hususunda elimizdeki en önemli delil, şairin diğer şiirleriyle iç içe olmasıdır. Tespit ettiğimiz nüshalardaki bütün şiirler Necâtî Beg'e ait olduğuna göre, bu şiirlerin ona ait olmaması için hiçbir sebep yoktur. Her ne kadar bu az sayıdaki Farsça şiir üzerinden üslup ve söyleyişe dair kesin hükümler vermek mümkün değilse de söyleyiş sadeliği görülen bu örnekleri Necâtî tarzından ayrı tutmak mümkün değildir. Şair, bu şiirlerinde de Klasik Türk Şiiri estetiğini yakalamış, aşka ve sevgiliye dair hayallerini Farsçanın imkânlarından yararlanarak dile getirmiştir. O, Farsça şiirlerinde de hünerini göstermiş, kıvrak zekâsını sözle ete kemiğe büründürmeyi başarmıştır.

Kaynaklar

- Dîvân-ı Necâtî Beg*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları 45, 173 vr.
- Dîvân-ı Necâtî Beg*, Fransa Milli Kütüphanesi Turc 281, 230 vr.
- Dîvân-ı Necâtî Beg*, Michigan Üniv. Türkçe Yazmalar 403, 219 vr.
- Dîvân-ı Necâtî Beg*, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3883, 258 vr.
- Dîvân-ı Necâtî Beg*, İstanbul Üniversitesi TY 1755, 179 vr.
- MACÎT, Muhsin (2006), "Şiir: İlk Klasik Dönem (1453-1600)", *Türk Edebiyatı Tarihi*, 4 cilt (c. 2), İstanbul: Kültür Bakanlığı Yay.
- PAKALIN, Mehmed Zeki (1993), *Osmanlı Tarih Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 3 cilt (c. II), İstanbul: MEB Yay.
- TARLAN, Ali Nihad (1997), *Necati Beg Divanı*, İstanbul: MEB Yay.